

DOĞU TÜRKİSTAN DAVASI VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI¹

Erkinbeğ UYGURTÜRK*

GİRİŞ

Bu tebliğ, Doğu Türkistan'da yaşanan işgal ve insanlık dışı zulüm politikaları ile “Doğu Türkistan davası” konusunda sivil toplum kuruluşlarının (STK) yaklaşımı ve neler yapılması gerektiğini ele almaktadır. Globalleşen dünyada, resmi kurumlara bağlı olmaksızın çalışan STK'lar uluslararası alanda faaliyetlerini sürdürmektedir. Devletlerin doğrudan müdahil olmadığı durumlarda, bu kuruluşlar, insan hakları ihlalleri, doğal afetler gibi faaliyetler yürütmektedir. Çin, 1949 yılından beri Doğu Türkistan'daki insan hakları ihlallerini, dış dünyadan gizleme ve adeta demir perde yönetimiyle iletişim araçlarını karartma yöntemleri ile saklamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye başta olmak üzere birçok ülkede kurulan STK'lar, Çin işgaline karşı Doğu Türkistan davasını duyurma ve kamuoyu oluşturma yolunda büyük bir mücadele içindedir. Bu tebliğde doğrudan Doğu Türkistan davası için çalışan STK'ları ve bunlara destek olan diğer kuruluşların işbirliği içinde olmalarının önemine dair bazı düşünce ve önerilere yer verilmiştir.

Temel hak ve hürriyetlerden bahsedilen günümüzde, Çin'in uyguladığı baskı ve zulüm politikaları, ticari ve siyasi kaygılardan göz ardı edilmektedir. Durumun vahameti açısından, Doğu Türkistan meselesinin tüm insanlığın bir sorunu olduğu bilinciyle hareket edilmeli ve özellikle uluslararası arenada çalışan STK'lar ile yakından ilişki kurulmalıdır. Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer örgütlerin Doğu Türkistan'da yaşanan insan hakları ihlallerine karşı sessiz kalmaması için Türkiye başta olmak üzere dünya üzerindeki Doğu Türkistan'la alakalı STK'lar, diğer kuruluşlarla ortak hareket ederek eylem planı hazırlamalı ve Çin'e karşı diğer devletler üzerinden sivil baskılar oluşturmalıdır. Uluslararası organizasyonlar tertip edilerek, medyanın da dikkatinin Doğu Türkistan'a yönelmesi sağlanmalıdır.

İSTK'LARIN ÖNEMİ VE DOĞU TÜRKİSTAN'DAKİ SON DURUM

STK'lar, bugün Dünya'nın birçok bölgesinde faaliyet göstermekte ve küreselleşen dünyada devletler kadar aktif roller oynayabilmektedir. Tamamen gönüllülük esasına göre çalışan STK'lar ulusal ve özellikle incelediğimiz türde olan uluslararası organizasyonlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde yaşanan insan hakları ihlalleri gibi konularda hükümetler, dış politika gereği bazen pasif kalsa da, bu boşluğu STK'ların azimli çabaları doldurmaktadır. Kamuoyu oluşturma ve hükümetlere siyasi baskı yapma açısından STK'ların önemi göz ardı edilemeyecek bir gerçektir.

Özellikle BM gibi kuruluşlar, STK'ların desteklenmesi için tavsiyelerde bulunsa da, Çin gibi ülkeler bu uyarıları göz ardı ederek, hakimiyetlerindeki insanlara baskı politikası uygulamaktadır. Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan ve vatandaşla hükümet arasında bir köprü vazifesi gören STK'lar, son dönemlerde artık kendi güçlerinin farkına varmaya başlamıştır. Hükümetler de, insan hakları problemlerinin bulunduğu ülkelerdeki meseleleri, kamuoyunun gözü önüne seren ve halkların desteğini alarak çözüm yolları üreten STK'ların bu gücünün farkına varmıştır.

Uluslararası arenada etkin rol oynayan STK'lar, bütün dünyada mağdur olan insanların umudu haline gelmiştir. Artık STK'lar birer güç merkezi ve sorunlara çözüm bulan kuruluşlar gibi dünyanın birçok bölgesinde faaliyet göstererek, insan merkezli krizlere direk müdahale edebilmektedir.

1949 yılından beri işgal altında olan Doğu Türkistan'da yaşanan insan hakları ihlalleri, Çin'in baskıcı ve sansürcü tutumu nedeniyle, dünya nezdinde pek bilinmemektedir. Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi kuruluşların yayımladığı raporlar ve diasporadaki Uygur teşkilatlarının çabaları ile Doğu Türkistan'da yaşanan insan hakları ihlallere zaman zaman gündeme gelse de, bölgedeki hak ihlallerinin artık insanlık suçuna dönüştüğü gerçeği hala göz ardı edilmektedir.

¹ Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur.

* Bağımsız Doğu Türkistanlılar Derneği Başkanı/Kayseri; erkinbeg@yahoo.com

BM İnsan Hakları Beyannamesi gibi bildirimler, Doğu Türkistan'da yaşayan 35 milyona yakın Müslüman Türk için pek bir anlam ifade etmemektedir. Doğu Türkistan'da kadınların doğum yapma, çocukların eğitim görme gibi hakları tamamen Çin hükümetinin sözde özerk bölge idare kararnamesinde kâğıt üzerinde kalmaktadır. Zaman zaman televizyon ekranlarında, Uygur Özerk Bölgesine dair görüntüler yayınlayan Çin makamları, halkı zorla tiyatro salonlarına doldurarak, bölgede yaşayan insanların durumlarından memnun oldukları imajını oluşturmaya çalışmaktadır. Çin, asimilasyon ve imha planları çerçevesinde yaptığı sistematik katliamları meşru bir zemine oturtturmak için 11 Eylül sonrasındaki sözde "Terörle Mücadeleye karşı ortak hareket etme" planına dâhil olmuştu. Bu plan çerçevesinde Doğu Türkistan'da gençler "Türkçü ve İslamcı" yaftası ile haksız bir şekilde tutuklanmaya başlandı. Evinde mutfak araç-gereçleri dahi bulunduranlar zaman zaman terörist muamelesiyle karşılaşabilmektedir.

II) DOĞU TÜRKİSTAN VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Çin hükümeti tarafından sözde özerk bir bölge olarak adlandırılan Doğu Türkistan'da Bölgesel Otonomi Kanunu 1 Ekim 1984 tarihinde yürürlüğe konmuştur. Anılan yasaya göre Uygurlara bir takım sosyal haklar tanınmış görünse de uygulamada durum tam anlamıyla dünya kamuoyunun gözünü boyamaktan başka bir durum değildir. Komünist sistemle yönetilen Çin ve aynı sistemi entegre etmeye çalıştığı Doğu Türkistan'da STK kurmayı bırakın, adını bile anmanın bin türlü cezası vardır. Komünist ideoloji ile hareket eden Çin anayasası, Doğu Türkistan'da kurulmak istenen her türlü STK yapılanmasına karşı çıkarak, bununla ilgili yapılan başvuruları kabul etmemektedir.

İnsan Hakları İzleme Komitesi Asya yöneticisi, Çin'in, Doğu Türkistan'da ayrılıkçı ve terör bahaneleriyle Uygur Türklerine karşı çok sert tedbirler uyguladığını açıklamıştır. Bu baskı ve zulümlerden kaçan Uygurlar, çevre ülkelere geçerek yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Çin ile ticari ve siyasi ilişkiler içinde bulunan bu ülkeler topraklarına geçen Uygur Türklerini Çin'e iade ederek idamlarına sebep olmaktadır. Bu durumla ilgili İnsan Hakları İzleme Komitesi yetkilileri, "Hiçbir ülke, Çin hükümetinin terörizmle, ayrılıkçı hareketlerle veya başka suç eylemleriyle ilgili olduğunu iddia ettiği hiçbir Uygur'u Çin'e iade etmemelidir" açıklamalarında bulunmaktadır.

Kendi vatanlarında dini ve insani ihtiyaçlarını karşılayamayan Doğu Türkistanlılar başta Türkiye olmak üzere, Amerika, Kanada, Almanya, İsveç ve Avusturya gibi ülkelere hicret etmek zorunda kalmıştır. Hatta bu yolda bir çok Uygur Türkü de hayatını kaybetmiştir. Doğu Türkistanlılar, gittikleri bu ülkelerde kurdukları dernek veya vakıf gibi STK'lar vasıtasıyla milli ve sosyal dayanışma içerisinde kültürlerini yaşatma adına büyük çaba sarf etmektedir. Ayrıca Doğu Türkistanlılar, bu kuruluşlar vasıtasıyla Doğu Türkistan'da yaşanan zulümleri dünya kamuoyuna anlatmak için internet siteleri yada düzenledikleri organizasyonlarla Çin'e karşı bir mücadele içindedirler.

Türkiye ve özellikle batı ülkelerinde İnsan Hakları örgütleri ile yakın ilişki içinde bulunan Uygur diasporası, Doğu Türkistan'dan aldıkları haberleri anında dünya kamuoyuna aktarma adına büyük görev üstlenmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Af Örgütü gibi çatı örgütlerde Doğu Türkistan'da yaşanan insan hakları ihlallerine BM nezdinde gündeme getirmekte ve Çin'e karşı siyasi baskı uygulamaya çalışmaktadır.

1949 yılında Doğu Türkistan'ın Komünist Çin işgali ile üzerine birçok Uygur Türkü, Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'ye ulaşabilen Uygur Türkleri, kurdukları STK'lar aracılığıyla Doğu Türkistan işgaline karşı kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır. Türkiye'de devlet ve halkın yakın ilgisiyle birlikte hayli mesafe katedilmiş ve bir kamuoyu oluşmuştur. Ancak, zaman zaman iktidarlar Çin ile sorun çıkmaması adına Türkiye'deki Doğu Türkistan teşkilatlarına bazı yaptırımlar uygulanmıştır. 23 Aralık 1998 tarihli ve 1998/36 sayılı Mesut Yılmaz hükümeti tarafından yayınlanan Başbakanlık genelgesi ile Doğu Türkistanlıların Türkiye'deki faaliyetlerine kısıtlama getirilmiş ve Çin hükümetinin isteğiyle birçok faaliyet de engellenmiştir. Türkiye'deki Doğu Türkistan STK'ların çalışmalarını yeterli olmasa da aralıksız olarak sürdürmüştür. Bu teşkilatları değerlendirecek olursak;

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği: Dernek 1960 yılında İsa Yusuf Alptekin ve Hacı Osman Taştan liderliğinde kurulmuştur.

Doğu Türkistan Vakfı: 1978 yılında Doğu Türkistan'ın merhum lideri İsa Yusuf Alptekin tarafından kurulan Doğu Türkistan Vakfı aradan geçen onca zamana karşı faaliyetlerini aralıksız

sürdürmektedir. Vakıfta Doğu Türkistan'dan gelen öğrencilere destek olunması gibi çalışmalar yapılmaktadır.

Uygur Maarif Derneği: İsveç'in Stockholm şehrinde kurulan Uygur Maarif Derneği daha çok eğitim ve öğretimi ön plana çıkararak, Doğu Türkistanlıların dini, milli, manevi, dil, yazı, kültürel ve sosyal ihtiyaçları temin etme alanlarında çalışmalar yapmayı amaçlıyor.

Dünya Uygur Kurultayı (DUK): Kurultay, "Doğu Türkistan Millî Kurultayı" ile "Dünya Uygur Gençleri Kurultayı"nın 16-19 Nisan 2004 tarihlerinde Münih şehrinde oluşturulmuştur. DUK demokratik ilkeler temelinde barışçıl yollarla Doğu Türkistan'ın bağımsız siyasi geleceği için mücadele etmektedir.

Doğu Türkistan Cumhuriyeti Sürgün Hükümeti: 14 Eylül 2004 tarihinde Washington'da kurulan Sürgündeki Doğu Türkistan Hükümeti amaçları doğrultusunda faaliyetlerini Türkiye'den yürütmektedir.

Doğu Türkistan Maarif ve Dayanışma Derneği: Dernek 2006 senesinden beri amaçları doğrultusunda faaliyet göstermektedir.

Doğu Türkistan Gençlik ve Dayanışma Derneği: 2006 yılında İstanbul'da kurulan dernek, Kayseri'den İstanbul'a göç etmiş Doğu Türkistanlı ailelerin çocukları tarafından kurulmuştur. Dernek, Doğu Türkistan'da yaşanan olaylarla ilgili birçok aktif faaliyetler yapmaktadır.

Bağımsız Doğu Türkistanlılar Derneği: Kayseri'de merhum gazeteci Abdulmecit Avşar tarafından 2006 yılında kurulmuştur. Abdulmecit Avşar vefatına kadar (2013) derneğin başkanlığını yürütmüş ve Doğu Türkistan'ın sesinin duyurulmasına çalışmıştır. 2014'te derneğin başkanlığına Gazeteci Erkinbeğ Uygurtürk seçilmiştir. Kayseri'de yaşayan Doğu Türkistanlıların kültürel ve sosyal anlamda desteklenmesinin yanı sıra Doğu Türkistan'da yaşanan zulüm ve asimilasyon politikalarına karşı kamuoyu oluşturmak için Bağımsız Doğu Türkistanlılar Derneği tarafından bir çok etkinlikler düzenlenmektedir. Kayseri'de siyaset ve bürokrasi arasında da oldukça etkili olan Dernek Doğu Türkistan bağımsızlığına kavuşuncaya kadar mücadelesini sürdürme kararı ve azmi içindedir.

SONUÇ

Değişik zamanlarda Doğu Türkistan'dan ayrılmak zorunda kalanların hemen hepsinin ortak düşüncesi milli ve manevi kimliklerini muhafaza ve asli amaçları olan Doğu Türkistan davasına layıkıyla hizmet edebilmek için Türkiye'ye ulaşmak olmuştur. Doğu Türkistan davasının seyri incelendiğinde davanın temellerinin Türkiye'de atılmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira Rahmetli İsa Yusuf Alptekin ve Mehmet Emin Buğra Beylerin son derece kısıtlı imkânlarla verdikleri insanüstü mücadele bu günlerde meyvelerini vermiş ve Türkiye başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde Doğu Türkistan davası sürdürülmeye çalışılmıştır.

Yasalar çerçevesinde resmi olarak faaliyet gösteren Doğu Türkistan ile alakalı teşkilatlarının toplam sayısı 60 civarındadır. Fakat hiç de azımsanmayacak sayıda olan bu teşkilat ve platformların Doğu Türkistan davası konusundaki çabaları Doğu Türkistan muhiplerine oldukça dağınık bir görüntü vermektedir. Bize göre bunun birinci sebebi "çatı örgüt" olduklarını iddia eden bazı mahfillerin toparlayıcılık ve birleştiricilik yerine tefrikalara zemin hazırlamaları ve ne yazık ki bu maharetlerinde de başarılı olmalarıdır...

"Perde arkası" davranışlarla zihin bulanıklığına yol açmamış, şaibelerden uzak, şeffaflık konusunda kendisini ispat edebilen ve en önemlisi de hiçbir muğlaklığa izin vermeksizin Doğu Türkistan'ın kayıtsız şatsız tam bağımsızlığını amaçlayan teşkilatlar ivedilikle ciddi bir konsensüs oluşturmalıdırlar. Bu oluşum öncelikle, her ülkede mevcut diasporanın hangi alanlarda daha etkili olabileceğini keşif ve tespit etmelidir. Özellikle son yıllarda Doğu Türkistan'dan dış ülkelere ulaşmakta olanlar için her ülkede mevcut Doğu Türkistan teşkilatları özel komisyonlar oluşturmalıdırlar.

Teşkilatlar bünyesinde Doğu Türkistanlı çocukların milli, manevi ve kültürel yönlerden ihtiyaçlarına cevap verecek birimler oluşturulmalıdır. Ayrıca öğrencilere imkânlar ölçüsünde burs temini için çalışmalar yapılmalıdır. Basın-yayın araçları Doğu Türkistanlılar tarafından da aktif şekilde kullanılmalıdır. Doğu Türkistan teşkilatları mutlaka güçlü televizyon, radyo, gazete vb. iletişim araç-

gereçleri kurma ve yayın yapma yoluna gitmelidirler.Doğu Türkistan davası için hayati önem arz çalışmaları yapacak olan ehil ve güvenilir şahsiyetlerin fikirlerinden de istifade edilmelidir.